

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

1 Primo legat quisque divinum jus hominisque.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

CONCORDIA
DISCORDANTIUM
CANONVM,
AC PRIMUM DE JURE DIVINÆ
& HUMANÆ CONSTITUTIONIS.

DISTINCTIO PRIMA.

HUMANUM genus duobus regitur, naturalis videlicet jure, & moribus. Jus naturale est, quod in lege & Evangelio continetur, quo quisq; jubetur alij facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alij inferre, quod sibi vult fieri. Unde Christus in Evangelio a: [Omnia quaecunq; vultis, ut faciant vobis homines & vos eadem facite illis. Hac est enim lex & propheta.]

Not. I. ¶ Ac primum] Hoc loco in manuscriptis codicibus magna est varietas. Nam partim nulla est hoc loco inscriptio: partim vero legitur, de jure scripto & non scripto, & quod cui preponatur, & legum authoribus, & duorum maiorum electione, sive dispensatione. Aut, Ac primum de jure constitutionis naturæ divinæ, & humanæ. Aut, De jure naturæ & humanæ constitutionis, quam Dominicus de Gemiano agnovit, & extat in nonnullis antiquioribus editionibus. Aut, De jure naturæ & constitutionis, que inscriptio maxime videtur convenire tractationi Gratiani, qui sipe ad hoc capita revertitur, ut initio distincti 5. 7. 8. 15. & 11. q. 2. c. si que causa, hinc totum locum indicant scribit. Require in principio, ubi differentia signatur inter jus naturale, & jus constitutionis. Verumtamen in hac tanta varietate, que ut alie consuetudine mutantur, argumento esse potest, nullam hic à Gratiano ipsi positam esse rubricam, sicut visum est retenta vulgata lectione ceteras indicare.

¶ Divina leges natura, humana moribus constant.

C. I. Hinc Isid. in s. lib. Etymol. c. 2. ait.
OMNES leges aut divinæ sunt, aut humanæ. Divinæ natura, humanæ moribus constant: ideoque hæc discrepant, quoniam alix alijs gentibus placent. ¶ Fas lex divina est: jus lex humana. ¶ Transire b per agrum alienum fas est, jus non est.

Ex verbis hujus autoritatis evidenter datur intelligi, in quo differant inter se lex divina & humana, cum omne quod fas est, nomine divina vel naturali legis accipitur: nomine vero legis humane more jure conscripti & traditi intelligantur. Est autem jus e generale nomen, multas sub se continens species.

¶ Jus genus, Lex autem species est.

C. II. Inde in eod. lib. Etymol. c. 3. Isidor. ait.
Ius generale nomen est, lex autem juris est species. Ius autem est dictum, quia justum est. Omne autem jus legibus & moribus constat.

C. III. ¶ quid sit lex.

LEX est constitutio scripta.

C. IIII. ¶ quid sit Mos.

MOS est longa consuetudo de moribus tantummodo tractata.

a Matth. 7. b per alienum in Isid. mansc. c Isid. eod. c. 3. Isid. ibid. lvo p. 4. c. 200. d tantundem in orig. mansc. & aliquot Gratiani. Isidor. ibid. lvo ibidem. Pam. l. 2. c. 101. Tertullianus in libro de corona militis.

¶ Apud Isido. hac anteceditur, Mos est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex à legendo vocata est, quia scripta est. Mos aut longa consuetudo est, &c.

C. V. ¶ quid sit Consuetudo.
CONSUEUDO autem est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. ¶ Nec differt, an scriptura an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. ¶ Porro si ratione lex constat, lex erit omne jam quod ratione constiterit, duntaxat quod religioni conveniat, quod disciplinæ congruat, quod saluti proficiat. Vocatur autem consuetudo, quia in communi est usu.

¶ Cum itaque dicitur: non differt utrum consuetudo scriptura vel ratione consistat: apparet quod consuetudo est partim redacta in scriptis, partim moribus tantum utentium est reservata. Que in scriptis redacta est, constitutio sive jus vocatur, a qua vero in scriptis redacta non est, generali nomine consuetudo videlicet appellatur. Est autem & alia diviso juris, ut in eod. lib. c. 4. restatur Isidorus ita dicens.

C. VI. ¶ quæ sint species juris.
Ius b autem aut naturale est, aut civile, aut gentium.

C. VII. ¶ quid sit Jus naturale.
Ius naturale est commune omnium nationum, ed quod ubique insinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur, ut viri & foeminae conjunctio, liberorum successio & educatio, i communis omnium possessio, & omnium una libertas, acquisitio eorum que cælo, terra, marique capiuntur, item depositæ rei, vel commodatæ & pecuniæ restitutio, violentiæ per vim repulsio. ¶ Nam hoc, aut si quid huic simile est, nunquam injustum, sed naturale, æquumque habetur.

¶ ¶ Successio] In tribus codicibus manuscriptis Isidori, & aliquot Gratiani, legitur, liberorum susceptio & educatio, que lectio convenit cum l. ff. de justit. & jure, versic. hinc descendit.

C. VIII. ¶ quid sit Jus civile.
Ius d civile est quod quisque populus, vel quæq; civitas sibi proprium divina humanaq; causa constituit.

C. IX. ¶ quid sit Jus gentium.

Ius e gentium est sedium occupatio, edificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, possessio, foedera, paces, induciæ, legatorum non violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. Hoc inde f jus gentium appellatur, quia eo jure omnes ferè gentes utuntur.

a Quando ita simpliciter, ut ex nunc statuitur, sed si consuetudo publica autoritate in scriptis redigitur & auctoratur an dubitetur & alia probatione opus sit, nihilominus consuetudo est. b Jus autem naturale) orig. & aliquot Gratiani codices. Isidor. eod. c. 4. c al. commodatæ restitutio. d Isidor. eod. lib. c. 5. e Isidor. eod. lib. c. 6. f & inde jus gentium quia eo) ori.

C. X. *quid sit ius militare.*
Ius militare est belli inferendi solennitas, fœderis faciendi nexus, signo dato egressio in hostem, vel pugnae commissio, item signo dato receptio: item flagitii militaris disciplina, si locus deferatur, item stipendiorum modus, dignitatum gradus, præmiorum honor; veluti cum corona, vel torques donantur, item prædæ decisio, & pro personarum qualitatibus & laboribus a iusta diviso, ac principis portio.

C. XI. *quid sit ius publicum.*
Ius publicum, est in sacris, & in sacerdotibus, & in magistratibus.

C. XII. *quid sit ius Quiritium.*
Ius Quiritium est proprie Romanorum, quod nulli tenent, nisi Quiritibus, id est Romanis. In quo agitur de legitimis hæreditatibus, de cretionibus, de tutelis, de usucapionibus, quæ jura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum, & in eosdem solis constituta.

1 *cretionibus* Antea legebatur, vel curationibus, vel de contractibus. *Emendation est ex codicibus Isidori tam impressis, quam manuscriptis. Quid autem sit cretio declarat Ulpianus in suis titulis. c. 22. Et ipsemet Isidorus eod. lib. 5. Erym. cap. 24. Et Akrat 3. disponsit. c. 7.*

DISTINCTIO II.

1 **C**onstituit autem ius Quiritium ex legibus, & plebiscitis & senatusconsultis, & constitutionibus principum, & edictis, & sive responsa prudentum.

C. I. *quid sit Lex.*
Lex est constitutio populi, quæ majores natu sumunt plebibus aliquid sanxerunt.

C. II. *quid sit Plebiscitum.*
Plebiscita sunt, quæ plebes tantum constituent: & vocantur hæ plebiscita, quod ea plebs sciat, vel quod sciscitatur, & rogat, ut fiant.

C. III. *quid sit Senatusconsultum.*
Senatusconsultum est, quod tantum senatores populi consulendo decernunt.

C. IIII. *quid sit Constitutio vel edictum.*
Constitutio, & vel edictum est quod Rex, vel Imperator constituit vel edicit.

C. V. *quæ sint Responsa prudentum.*
Responsa prudentum sunt, quæ jurisconsulti respondere dicuntur consulentibus, unde & responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes, & arbitri æquitatis, qui institutiones a civilis juris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites contentionesque sopierunt.

C. VI. *quæ sint Tribunitia vel consules leges.*
Quidam etiam leges dicuntur ab iis, qui condiderunt, ut consulares, Tribunitia, Iulia, Cornelia. Nam & sub Octaviano Casare successit consules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ a nominibus eorum appellatur Papiæ Poppææ, continens partum præmia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque Imperatore Falcidius Tribunus plebis legem fecit, ne quis plus superesset hæredibus, ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est.

1 *Papius* Antea legebatur, Papius, & Pompejus, & paulo post, Papiæ & Pompejæ. *Emendation est ex manuscriptis exemplariis Isidori. Nam in impressis notaverat errorem Albiatius lib. 3. dist. cap. 3. In tabulis autem Capitolinis annorum DCCLXI. ex kalen. Jul. successit consules numerantur M. Papius, & Poppæus.*

2 *laboris orig.* b *Isid. eod. lib. 5. l. 9. ius publicum ff. de just. & jur.* c *Isidor. ibid. c. 9.* d *Ex Isidor. ibid.* e *Antea legebatur) ex edictis senatorum.* f *Isid. eod. l. c. 10.* g *Isidor. eadem l. c. 11.* h *vocata scita) orig.* i *Isidor. eod. l. cap. 12.* k *Isid. eod. l. c. 13.* l *Antea legebatur) edidit.* m *Isid. eod. l. c. 14.* n *al. constitutiones.* o *Isid. ibid. c. 15.*

2 *Extraneis* Hac dictio non est in Chronico Eusebii à D. Hieronymo latinizate donato, ac locupletato (unde hæc videtur sumpsisse Isidorus) neq. in leg. 2. §. 2. ff. ad leg. Fal. ubi refertur propria verba ipsius legi. Est tamen apud Isidorum etiam in codicibus manuscriptis.

C. VII. *quæ sit Lex Satyra.*
Satyra a verò lex est, quæ de pluribus simul rebus loquitur, dicta à copia rerum, & quasi satyritate: unde & satyram scribere est poemata varia condere, ut Horatii, Juvenalis, & Persii.

1 *Satyra* In aliquot Gratiani manuscriptis codicibus, & uno Isidori legitur, Satyra, de qua in Festo: Satyra est cibi genus ex variis rebus conditum; & est lex multis aliis conferta legibus. Itaque in functione legum adferitur; neve per fatutam abrogato, aut derogato, & alia quadam in hæc sententiam.

C. VIII. *quæ sint Rhodia leges.*
Rhodia leges navalium commerciorum sunt ab insula Rhodo cognominatæ, in qua antiquitus mercatorum usus fuit.

DISTINCTIO III.

1 **O**mnes hæc species secularium legum partes sunt. Sed quia constitutio alia est civilis, alia ecclesiastica, civilis vero forensis, vel civile ius appellatur: quo nomine ecclesiastica constitutio appellatur, videamus. Ecclesiastica constitutio, canonis nomine censetur. Quid autem sit canon, Isidorus in lib. 6. Erym. c. 16. declarat dicens.

C. I. *quid sit Canon.*
Canon græcè, Latine regula nuncupatur.

C. II. *unde dicatur regula.*
Regula dicta est, eo quod rectè ducit, nec aliquando aliorum trahit. Alii dixerunt regulam dictam, vel quod regat, vel quod normam rectè vivendi præbeat, vel quod distortum, pravumque d. corrigat.

2 *ps.* *Porro canonum alia sunt decreta Pontificum, alia statuta conciliorum. Conciliorum vero alia sunt unioersalia, alia provincialia. Provincialium alia celebrantur auctoritate Pontificis Romani, presente videlicet legato sanctæ Romanæ ecclesiæ: alia vero auctoritate patriarcharum, vel primatum, vel metropolitanorum ejusdem provincie. Hac quidem de generalibus regulis intelligenda sunt.*

Sunt autem quedam privata leges tam ecclesiastica quam seculares, quæ privilegia appellantur. De quibus l. lib. Erym. cap. 18. lib. 2.

C. III. *quid sit privilegium.*
Privilegia sunt leges privatorum, quasi privatæ leges. Nam privilegium inde dictum est quia in privato feratur.

1 *Privilegium* Cicero 3. l. de legibus habet: Majores nostri in privatos homines leges ferri noluerunt, id est enim privilegium. Verum non semper eadem notione hæc vocem usque partem solum fuisse, Sudaus, & alii notant.

3 *ps.* *Officium vero secularium, sive ecclesiasticarum legum est, præcipere quod necesse est fieri, aut prohibere quod malum est fieri, vel permittere licita, ut præmium petere, vel etiam quadam illicitis, ut dare libellum repudiis, ne fiant graviora. Unde in eod. lib. c. 19. Isid. scribit dicens.*

1 *Fieri* Quæ sequuntur, in aliquot vetustis codicibus sic habent: prohibere quod malum est fieri, permittere vel licita, ut præmium petere vel etiam quadam, &c.

C. IV. *quid sit officium legi.*
Omnes autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat præmium, aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat: aut puni, ut qui eadem fecerit, capite plectatur: ejus enim præmio, aut poena vita moderatur humana, divina præcipit e ut [Diliges Dominum Deum tuum.]

1 *Divina* Hinc usque ad finem non sunt in codicibus a. al. Satyra. Isidor. ibid. cap. 16. b. 5. Isid. 17. c. Isid. ibid. d. pravum quid) orig. e. Deut. 6.

